

РІШЕННЯ
спеціалізованої вченої ради PhD 9913
про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича PhD 9913, Міністерства освіти і науки України, м.Чернівці прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 10 Природничі науки на підставі прилюдного захисту дисертації «Гідролого-морфологічні основи якості та безпекової функції річкових геосистем (на прикладах басейнів Верхнього Пруту та Сірету)» за спеціальністю 106 Географія «03» вересня 2025 року.

Закревський Олександр Олександрович народився 21 листопада 1989 року, громадянин України, освіта вища: у 2020 році закінчив Міжнародний Гуманітарний університет з відзнакою за спеціальністю "Менеджмент" та здобув кваліфікацію "Магістр".

15 вересня 2020 р. вступив на заочну форму навчання до аспірантури у Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. За період навчання підготував дисертацію на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 Географія та виконав освітньо-наукову програму.

На сьогодні є аспірантом кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Дисертацію виконано у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Міністерства освіти і науки України, м. Чернівці.

Науковий керівник – Ющенко Юрій Сергійович, доктор географічних наук, професор, професор кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття в періодичному науковому виданні, проіндексованому в наукометричній базі даних Web of Science Core Collection, 2 праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (з яких 1 одноосібна та 2 у співавторстві), 5 наукових праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, та 1 праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації:

1. Ющенко, Ю., Паланичко, О., Пасічник, М., & Закревський, О. (2021). Вплив атмосферних опадів на стік річки Путила. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія*, (2(51)), 24–29. ISSN 2311-3383

2. Ющенко, Ю., Пасічник, М., Паланичко, О., Вудвуд, М., & Закревський, О. (2023). Природний територіальний устрій ландшафту р. Прут в межах Чернівецької області, його антропогенні трансформації та особливості функціонування системи потік-русло-заплава. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*, (845), 41–51. ISSN-2311-9276

3. Закревський, О. О. (2025). Закономірності будови та функціонування ландшафтів річища та заплави річки Черемош. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 5(5), 95–104. ISSN-2786-8648

4. Yushchenko, Y. S., Pasichnyk, M. D., Darchuk, K. V., Kostashchuk, I. I., & Zakrevskiy, O. O. (2022). Contemporary geoinformation technologies in postmodern education of geographers, hydrometeorologists, land surveyors. *Postmodern Openings*, 13(2), 409–429. ISSN: 2068-0236 (Web of Science).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Заячук Мирослав Дмитрович, доктор географічних наук, доцент, декан географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Фесюк Василь Олександрович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Пилипович Ольга Василівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка

Мельник Антон Анатолійович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри геодезії, картографії та управління територіями Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Костенюк Людмила Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент, асистент кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Фесюк Василь Олександрович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки. Висловив такі зауваження:

1. З досліджень ландшафтів річищ та заплав відомо, що ці об'єкти є не тільки парагенетичними комплексами, але і складовими парадинамічних ландшафтних комплексів. Це комплекси орографічного типу. Для них важливо вивчати впливи на річище та заплаву надзаплавно-терасового та схилового типів місцевостей. На нашу думку, у роботі варто було дещо більше уваги звернути на цей аспект функціонування молодого річкового ландшафту.

2. У характеристиці принципів дослідження доречно було згадати їх зв'язок із загальними географічними та геоекологічними принципами, такими як: системно-структурний, історизму та інші.

3. Не всі положення другого розділу роботи, присвяченого аналізу умов та чинників гідроморфологічних процесів, що відбуваються на досліджуваних ділянках річок прямо і достатньо повно застосовані у

наступних розділах. Зокрема це стосується даних про середній річний та мінімальний стік.

4. Закономірно, що поряд із територіальною структурою в умовах антропогенної трансформації річкового ландшафту змінюється і його просторова структура загалом. Зокрема у роботі згадується про зміну відносної висоти і режиму заплав в умовах антропогенного врізання річки. Такі зміни бажано було більш детально описати, а також врахувати в оцінці сучасного стану ландшафту.

5. Також у розділі 4 доцільно було навести більш детальну інформацію про масиви поверхневих вод і дати порівняння з ландшафтною структурою.

6. Бажано було більш детально описати різницю у рекомендаціях щодо планування управління помірно та істотно антропогенно зміненим річковим ландшафтом.

7. Наприкінці підрозділу 4.2 наведено коротку інформацію щодо доцільності виділення типів річкового ландшафту з антропогенно врізаним руслом. Це твердження виглядає недостатньо повним, інформативним без порівняння з існуючими класифікаціями антропогенних річкових ландшафтів.

8. Всі ілюстрації, які стосуються тексту підрозділів 3.2 – 3.4 та 4.1 винесено у Додатки. Це ускладнює сприйняття змісту цих підрозділів. Також важливо було використати більш уніфіковані умовні позначення для різних річок.

Пилипович Ольга Василівна, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка. Висловила наступні зауваження:

1. У теоретичному огляді літератури (Розділ 1, пункт 1.1.1) текст подано без чіткого поділу на логічні блоки або тематичні частини. Зміст перестрибує між фізико-географічними, екологічними, геоекологічними і навіть соціально-філософськими площинами без узгодження. Такий підхід створює враження фрагментарності і ускладнює цілісне сприйняття теми. Частина тексту містить факти, що відволікають (наприклад, загальні твердження про взаємодію суспільства і природи, без прямої прив'язки до річкових геосистем). У пункті 1.1.2. текст змішує різні рівні інформації: термінологічну дискусію, приклади з директив, критику реалізації політик, згадки про досвід автора, все це ускладнює логічне сприйняття тексту.

2. У меті дисертаційного дослідження (ст. 20) фраза «підвищення якості» - оціночна й нечітка. Що мається на увазі під "якістю" геосистем: гідроморфологічна стійкість, добрий гідроморфологічний стан, функціональна ефективність тощо.

3. Одним із суттєвих методологічних недоліків дослідження є відсутність аналізу донних та завислих наносів, які є ключовими чинниками у формуванні морфодинаміки русел та заплав. Без урахування кількісних та якісних характеристик наносного матеріалу неможливо повноцінно оцінити ерозійно-аккумулятивні процеси, динаміку руслових трансформацій та стійкість річкових систем. Зокрема, саме режим перенесення наносів визначає розвиток або деградацію руслової мережі, зміну морфологічних типів русел, формування заплавних структур, а також чутливість до антропогенних впливів. Відтак, для комплексної гідроморфологічної оцінки доцільно було б доповнити аналіз морфометричних параметрів дослідженнями про наносний режим річки тим паче, що на р. Сірет та р. Прут функціонує п'ять пунктів моніторингу за витратами та гранулометричним складом завислих наносів.

4. У роботі є низка некоректних термінів, наприклад, «річковий земноводний ландшафт», який автор ідентифікує з терміном «молодий річковий ландшафт» (ст. 58). При цьому у самій роботі не зазначено, що ж таке «молодий річковий ландшафт», адже саме він є головним об'єктом досліджень (ст. 20);

5. Часто у тексті дисертаційного дослідження переважають якісні описи без цифрових показників (наприклад, на скільки відсотків збузилася заплава, на скільки змістилося русло або змінився гідрограф).

6. Важко зрозуміти часові рамки та авторство польових досліджень. Часто в тексті автор вживає формулювання «було проведено дослідження», і не зрозуміло, ким саме вони були здійснені. Наприклад, на с. 102 зазначено, що після паводку 2008 року було проведено експедиційні дослідження з нівелюванням поперечних профілів річки, але не зрозуміло, хто саме їх виконував.

7. У підрозділі 4.2 четвертого розділу аналіз впливу чинників на розвиток і сучасний стан об'єктів дослідження подано недостатньо глибоко. Зокрема, розгляд таких ключових аспектів, як руслорегулювання, протипаводковий захист та розвиток поселень, зведено переважно до опису загальних історичних відомостей і посилань на попередні дослідження. Водночас, саме в цьому розділі доцільно було б зосередитися на інтерпретації результатів власного польового чи картографічного аналізу, статистичного узагальнення або візуалізації динаміки просторових змін. Такий підхід дозволив би не лише розкрити глибину наукового внеску дисертанта, а й підвищити аналітичну цінність роботи.

8. Не зазначено авторство рисунків (рис. 2.2; 2.3; 2.4; 2.5 та ін.), або ж не вказано першоджерела на основі яких створено ці рисунки. Також деякі аббревіатури автор застосовує в анотації, а пояснення до них розміщено аж на сторінці 18. Доцільно було б коротко пояснювати складні терміни при першому згадуванні або винести глосарій у додаток.

Мельник Антон Анатолійович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри кафедри геодезії, картографії та управління територіями Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Висловив такі зауваження:

1. Результати оцінювання стану антропогенних ОДРЗ (однорідних ділянок русел і заплав) здійснено по 3 критеріям, хоча в роботі приділено увагу таким чинникам як поселення, категоріям земель вздовж ділянок досліджень, інфраструктурним об'єктам. Врахування зазначених чинників в кінцевій авторській оцінці підсилює об'єктивність виділення антропогенних ділянок.

2. В роботі під час опису ділянок досліджень варто було б проаналізувати показники лісистості і розореності території (як архівні статистичні дані зі щорічників так і сьгоднішні кількісні показники).

3. Окрім чинників, що впливають на антропогенізацію ландшафтів варто було проаналізувати чи не існує зв'язку між антропогенними ОДРЗ з площею, розмірами, розміщенням ділянки спостережень відносно всієї протяжності річки.

4. Використання авторського підходу до оцінки виділення антропогенних і природних ОДРЗ має право на існування, є науковим та детальним. Проте для підтвердження отриманих результатів досліджень можна було б скористатись іншими методами, охопити інші критерії впливу.

5. У підрозділі 2.2. Основні гідрографічні та гідрологічні характеристики суббасейнів Верхнього Пруту та Сірету в межах Чернівецької області – йде мова про максимальні витрати води на постах. Використання забезпеченості максимальних паводкових витрат (особливо 1-5%) краще б відобразило та дало зрозуміти безпекову функцію річкових геосистем.

6. Автор досить деталізовано описує ділянки досліджень з позицій поставлених завдань дисертаційного дослідження. В роботі присутні декілька десятків рисунків з картосхемами окремих ділянок спостережень. Проте комплексних картосхем з різними показниками, що беруться до уваги і просторового розміщення усіх ділянок досліджень замало. Особливо цікавою була б запропонована картосхема після результатів оцінювання і виділення усіх антропогенних і природних ОДРЗ.

7. У роботі здійснено порівняння окремих геооб'єктів, досліджуваних ділянок на картах і космознімках, що показує просторово-часові особливості, зміни. Проте не до кінця зрозумілим є врахування автором генералізації гідрологічних об'єктів окремих карт, точності масштабу, метаданих растрової інформації.

8. Авторський підхід - сформування рекомендацій, щодо підвищення якості, оптимізації безпекової функції та управління річкових геосистем на основі вивчення гідролого-морфологічних закономірностей трансформації природного молодого ландшафту річок Прут, Черемош та Сірет у природно антропогенні геосистеми розписаний та детально проаналізований у 4 розділах дисертаційної роботи. Такий аналіз та послідовність проведених досліджень досить добре було б подати у вигляді алгоритму роботи (блок-схеми), що ще краще візуально дало б зрозуміти взаємозв'язки окремих складових.

9. На більшості представлених картосхем не зазначено масштаб. На окремих рисунках з космічними знімками не до кінця оформлено легенду та позначення, іноді взагалі відсутні пояснення (як приклад - Додаток В13). Також не завжди зрозумілим є роздільна здатність космознімків, їх приналежність до супутників.

10. Висновки варто скоротити до виділення головного, щодо об'єкту дослідження. Окремий четвертий висновок охоплює три сторінки.

11. Кількість посилань на літературні джерела подекуди низька. Підрозділ 2.1. Огляд досліджень займає всього 1,5 сторінки. Не зовсім коректно сформульовано його назву.

Костенюк Людмила Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент, асистент кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Висловила такі зауваження:

1. У першому розділі роботи, пункт 1.2. «Методика і структура дослідження», наголошується, що головною складовою методики даної наукової праці є гідроморфологічний аналіз, який для досліджуваних басейнів Верхнього Пруту та Сірету, протягом тривалого періоду розроблявся і удосконалювався колективом гідрологів географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на основі детальної геоінформаційної бази даних. При цьому, варто було б детальніше розкрити суть та наповненість цієї бази даних, для того щоб можна було чітко розмежувати попередні, уже апробовані наукові результати згаданих авторів наукової школи Ю.С. Ющенко та власні доробки здобувача, оскільки вони представляються як частина наукової новизни в даній роботі. Це дозволило б логічніше представити авторський вклад здобувача у вдосконалення ГІС БД Верхнього Пруту та Сірету.

2. Враховуючи, що в роботі чітко окреслено, що об'єктом дослідження виступає молодий річковий ландшафт та природно-антропогенні геосистеми річок Прут, Черемош та Сірет в межах Чернівецької області, не дуже зрозумілою є включення характеристик та опису р. Дністер в пункті 2.2., зокрема в тексті на сторінках 57, 64, 65, 68 та в таблицях 2.1 та 2.2.. Цю частину тексту можна було б скоротити, оскільки вона не розкриває жодне з виконаних автором завдань у роботі, тим паче, що у вступі, на сторінці 21, подається чітка інформація по ключових ділянках дослідження. Водночас, в цьому ж пункті гарно розкривається питання водного балансу та внутрірічного розподілу стоку на досліджуваних водних об'єктах, але це не показано у висновках до розділу 2, які варто було б розширити.

3. Третій розділ роботи «Природний стан молодого річкового ландшафту об'єктів дослідження», розкриває основні завдання виконані здобувачем, тобто представляє детальну характеристику ОДд та ОДРЗ по ключових ділянках і є досить об'ємним, але тут не вистачає розмежування попередніх наукових доробків та власне результатів доповнених автором. Також висновки до розділу надто об'ємні.

4. В четвертому розділі «Гідроморфологічний аналіз сучасного стану молодого річкового ландшафту і рекомендації щодо оптимізації управління ним» детально розкрито питання антропогенних змін природного територіального устрою молодого річкового ландшафту зокрема впливу різних чинників: видобутку руслоформуєного алювію, наслідкам антропогенного врізання, штучного регулювання та протинаводкового захисту. Проте, не вистачає підсумкової оцінки в межах окремих річкових систем Пруту, Черемошу та Сірету, де і які саме ділянки зазнали найбільшого антропогенного впливу та як це відобразилось на системі потік-русло чи функціонуванні ОДРЗ.

5. Частина ілюстративного матеріалу (рис. 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9.) подана у зменшеному масштабі, що ускладнює їх візуальне сприйняття. Доцільним було б збільшити масштаб зазначених рисунків для кращої інформативності та полегшення аналізу представлених даних.

6. Загальні висновки до роботи надто об'ємні та узагальнені. Їх можна було б більше конкретизувати та скоротити, акцентуючи увагу на власних доробках автора.

7. Додатки містять чималу кількість карт та картосхем, але в тексті розділів їх проаналізовано мало, хоча це питання є дискусійним, оскільки це допоміжний ілюстративний матеріал.

На дисертацію та анотацію Закревського Олександра Олександровича до географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича надійшло три звернення. Всі вони позитивні.

Результати голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів голосування спеціалізована вчена рада PhD 9913 присуджує Закревському Олександр Олександровичу ступінь доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 106 Географія.

Голова спеціалізованої вченої ради PhD 9913
доктор географічних наук, доцент,
декан географічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Мирослав ЗАЯЧУК